

2021-12-16

Kontakt
Cecilia Ekstrand
cecilia.ekstrand@srf.nu

Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskansliet.se

Yttrande över Läromedelsutredningen – böckernas betydelse och elevernas tillgång till kunskap (SOU 2021:70), U2021/03589

Synskadades Riksförbund, SRF, är landets företrädare för personer som är blinda eller synsvaga. SRF arbetar bland annat med frågor som rör barns och ungas tillgång till en likvärdig utbildning. Vårt arbete utgår ifrån FN:s konvention om Barnets rättigheter, FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och Agenda 2030.

SRF lämnar synpunkter på delar av slutbetänkandet av utredningen om stärkta skolbibliotek och läromedel.

SRF håller med regeringen om att det behövs åtgärder för att öka likvärdigheten i landet så att alla har tillgång till en utbildning med hög kvalitet oavsett var eleverna bor. Förutsättningarna för en likvärdig utbildning för elever som är blinda eller synsvaga är att undervisningen är pedagogiskt, fysiskt och socialt tillgänglig. Det innebär att lärare har kunskap om att anpassa undervisningen utifrån elevens behov, att anpassade läromedel finns på plats samtidigt som klasskamraternas, att utrustning och hjälpmedel finns klara vid terminsstart, att eleverna kan använda de digitala plattformar som skolorna har och att de som behöver får undervisning i och på punktskrift.

Vi ser positivt på utredningens syfte om att stärka elevers tillgång till ändamålsenliga läromedel, som en viktig insats för att säkerställa elevernas förutsättningar att nå så långt som möjligt. Samtidigt som ett förtydligande i skollagen föreslås så att lärverktyg även omfattar läromedel och att klargöra definitionen av dessa.

Synskadades Riksförbund

Sandsborgsvägen 52
122 88 Enskede
org nr: 802007-3436

tel vx: 08-39 90 00
webbplats: www.srf.nu
facebook: synskadadesriksoforbund

pg: 4869-4
bg: 573-31 91
pg för gåvor: 90 00 90-2

Sammanfattning

Genom att definiera begreppet läromedel i skollagen och slå fast att det även innebär kvalitetssäkrade läroböcker ökar förutsättningarna för en likvärdig utbildning. Det ökar möjligheten för elever som är blinda eller synsvaga att garanteras tillgång till anpassade och tillgängliga läromedel samtidigt som klasskamraterna. Genom inrättandet av Läromedelsnämnden tar staten ett ökat ansvar för läromedlen, vilket kan innebära en positiv utveckling för utbudet av anpassade läromedel för små elevgrupper. För att ytterligare garantera ett utökat användande av kvalitetssäkrade läromedel anser vi att staten bör skjuta till öronmärkta ekonomiska resurser till skolornas huvudmän för inköp av läromedel. Vi anser att införandet av förmågan att värdera och använda läroböcker och digitala läromedel i lärarexamen även ska omfatta kunskap om tillgängliga läromedel och anpassningar av undervisningsmaterial. Elever som är blinda och synsvaga inom kommunal vuxenutbildning ska ha tillgång till kostnadsfria läromedel som är anpassade och tillgängliga. Innovation av digitala läromedel måste omfatta tillgänglighet både till läromedlen och till digitala system.

4.7 Utredningens förslag och bedömningar

Definition av begreppet läromedel

Vi stödjer utredningens förslag om att skollagen ska ange att begreppet läromedel avser ett kvalitetssäkrat tryckt eller digitalt verk som är avsett att användas i undervisningen. Läromedel ska överensstämma med läroplanen för respektive skolform och med en kurs-, ämnes- eller ämnesområdesplan samt utgivna av ett förlag eller en läromedelsproducent som bedriver utgivningsverksamhet av professionell art.

SRF ser det som angeläget att skollagen definierar begreppet läromedel. Frånvaron av en definition kan innebära negativa konsekvenser för elever som behöver anpassningar om lärare använder sig av en rad material som inte är utgivna av ett förlag eller en läromedelsproducent. Elever som är blinda eller synsvaga ska ha tillgång till samma läromedel som klasskamraterna. Anpassning till punktskrift är en process som tar mycket lång tid. Det kan ta upp till 10 månader att anpassa ett nytt läromedel till punktskrift. I dag är lärare fria att använda olika tryckta läromedel för en och samma kurs i olika skolor, vilket innebär att det inte går att dra nytta av redan anpassade läromedel. I vissa fall kan en lärare uppmuntras att använda ett läromedel som redan finns anpassat, men det sker i liten omfattning. Digitala läromedel ska också vara tillgängliga för elever med synnedsättning.

För att ytterligare garantera ett utökat användande av kvalitetssäkrade läromedel anser vi att staten bör skjuta till öronmärkta ekonomiska resurser till skolornas huvudmän för inköp av läromedel.

Läromedelsnämnden

Vi stödjer förslaget om att en läromedelsnämnd ska inrättas vid Skolverket. Den ska ha till uppdrag att bevaka, samla och sprida information om läromedel samt tillföra Skolverket sakkunskap och ta fram kvalitetskriterier för läromedel.

Det är positivt att staten tar ett ökat ansvar för läromedel för att öka likvärdig tillgång till läromedel av god kvalitet. Genom de föreslagna kvalitetskriterierna för läromedel får lärare stöd i val av läromedel, vilket kan öka likvärdigheten och kvaliteten. Vi anser att det är av stor betydelse att Specialpedagogiska skolmyndigheten ingår i nämnden för att tillföra sakkunskap om läromedel för elever och vuxenstuderande med synnedsättning, både tryckta och digitala, och vikten av anpassade och tillgängliga läromedel.

Läroplanerna ska ange att elever ska få använda läromedel på ett sätt som främjar kunskapsutveckling

Vi stödjer förslaget om att läroplanerna ska ange att läraren ska organisera och genomföra arbetet så att eleven får använda läromedel på ett sätt som främjar kunskapsutveckling.

Vi stödjer förslaget om att läroplanerna ska ange att rektor har ansvar för att lärarna får förutsättningar att välja läromedel och lärarhandledningar. Rektor måste se till att det finns budget för inköp av läromedel.

Vi anser att det är viktigt att när texten kompletteras med att lärares ansvar för att elever använder läromedel inte bara gäller användningen av digitala läromedel utan att det ska vara en variation av verktyg.

För lärarexamen ska det krävas förmåga att värdera och använda läroböcker och digitala läromedel

Vi stödjer förslaget om att i examensbeskrivningarna för yrkeslärarexamen, grundlärarexamen och ämneslärarexamen, ange att studenten för examen

ska visa förmåga att använda och värdera läroböcker, digitala läromedel och andra undervisningsmaterial.

Blivande lärare måste få kunskap om läroböcker och digitala läromedel i sin utbildning. Det bör även ingå kunskap om tillgängliga läromedel och anpassningar av undervisningsmaterial.

Officiell statistik om läromedel

Vi stödjer förslaget om att regeringen ska ge Skolverket i uppdrag att ändra föreskrifterna om uppgiftsinsamling från skolhuvudmän så att kostnader för läromedel ska redovisas särskilt och inte endast utgöra en delmängd av kostnadsposten lärverktyg.

Vi anser att det är självklart att det måste gå att se hur stor kostnaden är för läromedel, som ett verktyg i det systematiska kvalitetsarbetet.

5.8 Utredningens förslag och bedömningar

Elever ska ha tillgång till läromedel

SRF stödjer utredningens förslag om att skollagens bestämmelser om elevernas tillgång till böcker och lärverktyg, ska förtydligas så att det framgår explicit att tillgången avser de läromedel inklusive läroböcker som behövs för en god kunskapsutveckling.

Det är angeläget att särskilt nämna läromedel inklusive läroböcker som ett led i att stärka elevernas tillgång till kvalitativa läromedel och undvika egenproducerat material som kan vara otillgängliga och svåra att anpassa. Ett förtydligande kan leda till en positiv utveckling av utbudet av läromedel för till exempel elever vid den nationella specialskolan Ekeskolan där eleverna har synnedsättning och ytterligare funktionsnedsättningar.

Kostnadsfria läromedel även inom kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå

SRF stödjer förslaget om att eleverna inom kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå och inom särskild utbildning på grundläggande nivå utan kostnad ska få tillgång till läromedel.

Elever som studerar inom kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå måste ha samma möjligheter som grundskoleelever att erhålla kostnadsfria läromedel och att ha möjlighet att ta hem läromedlen för självstudier. Det oerhört viktigt att elever med synnedsättning har tillgång till anpassade och tillgängliga läromedel.

Innovation av läromedel för elever med funktionsnedsättning

SRF stödjer förslaget om att ge Specialpedagogiska skolmyndigheten i uppdrag att utreda förutsättningarna för att främja innovation av digitala läromedel för elever med funktionsnedsättning.

Digital teknik är viktigt att använda i undervisningen, men en förutsättning är att de är anpassade för elever med synnedsättning. Vi vill passa på att påpeka vikten av att de digitala lärplattformar som skolor använder sig av måste vara tillgängliga. Det är exkluderande för elever som inte kan använda sig av de digitala system som klasskamraterna använder.

SYNSKADADES RIKSFÖRBUND

Niklas Mattsson
Förbundsordförande